

Дата: 10/21/23
Клас: 11
Предмет: мова

Завдання:

"Пакет фронтішка"
запиши 1-і питання.
Виконай всі
попередні вправи

зібр засіюваних
(остаточного)

Ф.

①

1. Назвати всі частини мови і дати приклади.

Дивіться
стор. 10

1. В яких словах пишемо і вимовляємо "г", а в яких "г": дзига, геній, гудзик, газ, газета, ґрунт, логіка, геометрія, ганок, Англія.

В ЖИВАННЯ Г

1. Пишемо і вимовляємо г в таких українських словах (і тих, що ми їх уже вважаємо за українські): ґанок, ґатунок, ґава, ґазда, ґалаган, ґандж, ґвалт, ґвинт, ґедзь, ґирлига, джигун, дзига, дзиглик, дзигарі, ґніт, ґонта (але козак Гонта), ґрати, ґринджоли, ґрунт, ґудзик, ґуля, ґуральня; а також: ґегати, ґерготати, ґригати, ґигнути, ґиравати.

2. У чужих словах пишемо і вимовляємо г там, де воно відповідає чужому g (а не h): Гете, Гюго, Вашінгтон, аль-гебра, агітатор, легенда, ґума та інші.

3. У давніх запозиченнях, особливо з мови грецької, пишемо і вимовляємо вже г (замість чужого g): Англія, газ, газета, генерал, геній, гімназія, граматика, програма, Галилея; а також: географія, геометрія, геологія, психологія, грамотон.

(2)

1. Коли пишемо "йо" або "ъ"? Пояснити і навести приклади.

КОЛИ ПИШЕМО ЙО АБО ЪО

На початку слова і складу пишемо йо, а в середині складу — ъо. Приклади: Йосип, йому, гайок, район; мальований, цього, літнього.

Вправа 20. Списуючи слова, вставити, замість крапок, йо або ъо.

Зна...мий, бад...рий, сер...зний, с...годні, схвил...ваний, син...го кол...ру, га...вий, вір...вка, мал...ваний, Нью-...рк.

1. Які є три головні розділи української граматики? Що вони вивчають?

Дивиться
стор. 10

1. Що таке склад? Які бувають склади? ✓

С К Л А Д.

1. Складом звуться частина слова, в якій є один голосний звук. Крім голосного звука, до складу може входити один або й більше приголосних. Приклади: ха-та, я-го-да, га-ї, по-ї-ха-ти, міц-ний, стри-ба-ти, мо-по-за.

1. Первісні звуки О та Е переходять в І лише в закритих складах, цебто в таких складах, що закінчуються на приголосний звук. Склади, що закінчуються на голосний звук, називаються відкритими. Напр.: бо-би — біб, во-ли — віл, сно-пи — спіп, но-си — ніс, во-зи — віз; се-ло — сіл, ле-жу — ліг, се-ми — сім. Як бачимо, в слові боби маємо о тому, що склад бо — відкритий, а опинившись у закритому складі біб, те саме о змінилося на і.

1. Чергування і/е та і/о. Чому воно відбудується? Приклади. ✓

Чергування О, Е з І

1. Первісні звуки О та Е переходять в І лише в закритих складах, цебто в таких складах, що закінчуються на приголосний звук. Склади, що закінчуються на голосний звук, називаються відкритими. Напр.: бо-би — біб, во-ли — віл, сно-пи — спіп, но-си — ніс, во-зи — віз; се-ло — сіл, ле-жу — ліг, се-ми — сім. Як бачимо, в слові боби маємо о тому, що склад бо — відкритий, а опинившись у закритому складі біб, те саме о змінилося на і.

Ось іще приклади того, як чергаються звуки О, Е з І

У відкритому складі:

о - і:	ко-кі
	то-ки
	со-ки
	во-ля
	ко-зи
	го-ни
	спо-со-би
	до-ми

У закритому складі:

кінь
тік
сік
віль-ник
кіз
гін
спо-сіб
дім

e - i:	ве-ду
	ве-зу

вів
віз

1. Що є складні звуки? Скільки літер і звуків є у словах: цвях, число, щастя, джерело?

Цієї кількості літер вистачає для українського письма, цеобто для позначення всіх звуків української мови. Більшість українських літер відповідає одному певному звукові, але є літери, що означають складні звуки — сполучу двох, сполучу двох звуків — Т і С (т+с=ц), Ч — сполучу Т і Ш (т+ш=ч), а Щ — це сполучка аж трьох звуків: Ш, Т і Ш. Звуки Я, Ю, Є, І — також складні: Я — це сполучка Й і А (й+а=я), Ю — сполучка Й і У (й+у=ю), Є — сполучка Й і Е (й+е=є), а І — це сполучка Й і І (й+і=ї).

І навпаки, є в українській мові такі звуки, що не мають одного письмового знака, тому для їх відтворення вживаємо дві літери: це звуки ДЗ і ДЖ.

Так званий знак м'якшення (ъ) — це тільки літера; бо вона не має свого звукового відповідника.

1. Склади відкриті і закриті. Як відкритий склад перетворюється на закритий? Дати приклади.

1. Первісні звуки О та Е переходять в І лише в закритих складах, цеобто в таких складах, що закінчуються на приголосний звук. Склади, що закінчуються на голосний звук, називаються відкритими. Напр.: бо-би — біб, во-ли — віл, сно-пи — спіп, но-си — ніс, во-зи — віз; се-ло — сіл, ле-жу — ліг, се-ми — сім. Як бачимо, в слові боби маємо о тому, що склад бо — відкритий, а опинившись у закритому складі біб, те саме о змінилося на і.

Ось іще приклади того, як чергуються звуки О, Е з І

У відкритому складі:

о - і:	ко-ни
	то-ки
	со-ки
	во-ля
	ко-зи
	го-ни
	спо-со-би
	до-ми
	ве-ду
	по-ди

У закритому складі:

кінь
тік
сік
віль-ний
кіз
гін
спо-сіб
дім
вів
рів

1. Як переносяться слова в українській мові? Дай приклади і пояснення ✓
переносу слів.

СКЛАД. ПЕРЕНЕСЕННЯ СЛІВ.

1. Складом звєтється частина слова, в якій є один голосний звук. Крім голосного звука, до складу може входити один або й більше приголосних. Приклади: ха-та, я-го-да, га-ї, по-ї-ха-ти, міц-ний, стри-ба-ти, мо-роз.

2. Переносити з рядка в рядок можна лише цілі склади. Наприклад: ко-заченьки, коза-ченьки, козачень-ки; ве-селий, весе-лій.

Слід пам'ятати, що:

- а) не можна переносити або залишати в рядку одну літеру;
- б) літеру ь (знак м'якшення) не можна відокремлювати від попередньої літери, цебто переносити можна тільки так: глянь-те, візь-ми, цить-те;
- в) односкладовий приrostok не можна розривати: роз-орати (а не ро-зорати), під-палити (а не пі-дпалити), над-ломити.
- г) не можна розривати літер дж, дз, якщо вони становлять один звук: хо-джу, ви-їж-джа-ти, за-дзво-нити.

1. Які є звуки? ✓

ГОЛОСНІ І ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ

За умовами творення і характером звучання всі звуки діляться на голосні і приголосні.

До голосних належать: а, о, у, е, и, ї.

До приголосних належать звуки: б, в, г, ґ, д, ж, дж, дз, з, к, л, м, н, п, с, т, ф, х, ц, ч, щ. Звук Ї — це напівголосний звук в українській мові.

Я, Ю, Є, І — це теж голосні звуки, але ми їх не перерахували в списку голосних тому, що це було б повторення А, У, Е, І. Ці складні звуки (я, ю, є, і) називаються йотованими голосними звуками. Така їх назва походить від того, що в складі кожного з цих звуків є Й (йот).

1. Яким є наголос в українській мові? Дай приклади, коли від наголосу міняється зміст слова. ✓

НАГОЛОС

Українська мова не має постійного наголосу, як це є в деяких інших мовах. Наприклад, у французькій мові, як правило, наголос припадає на останній склад слова, у польській — на передостанній, а в англійській наголошується переважно перший склад. Щоб читач не помилився, а робив правильні наголоси, на письмі вживається окремий значок наголосу над відповідним голосним звуком. Слід пам'ятати, що цей значок ставиться тільки над голосними звуками, бо приголосні не бувають наголошеними.

Здебільшого знак наголосу ставиться в словах, що можуть бути для декого сумнівними щодо наголосу, а також у тих словах, що можуть мати більш ніж один наголос, залежно від значення слова. Наприклад, треба вимовляти (наголошувати) прошú, роблю, пишú, кажú, зáвжди, прáпор, а щоб читач не сумнівався і не вагався (не помилявся), в таких випадках помогають йому поставлені, де слід, наголоси. З цією ж метою ставляться знаки наголосу в словах, що можуть мати кілька наголосів, від яких залежить значення слова: дорбга (шлях) і дорогá, винóсити (що робити) і виносити (що зробити) та інші.

Знак наголосу буває потрібний лише в словах, що мають не менше двох складів.

(7)

1. Чому, де і як вживаємо знак м'якшення? ✓

В ЖИВАННЯ ЗНАКА М'ЯКШЕННЯ

Приголосні звуки можуть бути тверді і пом'якшенні. М'яко вони вимовляються в сполученнях з йотованими я, ю, е та з і — няня, дядина, сядемо, тютюн, люди, діти, сіни.

Але там, де треба позначити м'якість приголосного, на письмі вживається окремий знак м'якшення — ь: день, кужиль, ведмідь, оселедець, юнацький, трьох.

Знак м'якшення може стояти в кінці і в середині слова.

1. В кінці слова: сіль, ходить, носять, хлопець, учитель.

2. В середині слова після м'яких приголосних: дядько, синька, сильний, гляньмо, візьми, цього, у нього, третього, український, запорізький, сільський, пальці, черешенька, зіронька.

Але знак м'якшення не вживається в словах: різкий, в'язкий, боязкий, жаский (від жах), баский, плоский, порський.

Ніколи не вживається знак м'якшення після губних — б, п, в, м та ф, шиплячих — ж, ч, ш, щ, задньоязикових — г, ґ, к, х та р у кінці слова і складу (кобзар, Харків).

У сполученнях -лч-, -лц- (з -лк-) також не вживається знак м'якшення, хоч у вимові чути м'яке л: гілці, на гілці, гілчастий (гілка); Наталці, Наталчин (Наталка).

1. Українська абетка. Які звуки є приголосні? Йотовані? ✓

Розмовляючи, ми користуємось певними звуками. Пищучи, ми вживаємо відповідні літери. Кожна мова має свою систему звуків і літер. Звуки ми вимовляємо і чуємо, а літери пишемо і бачимо.

Літерний склад української мови називаємо **українською абеткою**. Українська мова має 33 літери, а саме:

ГОЛОСНІ І ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ

За умовами творення і характером звучання всі звуки діляться на **голосні** і **приголосні**.

До голосних належать: а, о, у, е, и, і.

До приголосних належать звуки: б, в, г, ґ, д, ж, дж, дз, з, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х, ц, ч, ш, щ. Звук й — це напівголосний звук в українській мові.

Я, Ю, Е, І — це теж голосні звуки, але ми їх не перерахували в списку голосних тому, що це було б повторення А, У, Е, І. Ці складні звуки (я, ю, е, і) називаються йотованими голосними звуками. Така їх назва походить від того, що в складі кожного з цих звуків є й (йог).

1. Що таке фонетика? Складові частини слова. ✓

Розмовляючи, ми користуємося певними звуками. Пищучи, ми вживаємо відповідні літери. Кожна мова має свою систему звуків і літер. Звуки ми вимовляємо і чуємо, а літери пишемо і бачимо.

СКЛАДОВІ ЧАСТИНИ ОСНОВИ

КОРІНЬ, ПРИРОСТОК і НАРОСТОК

Основна частина слова (основа) в дуже багатьох словах складається з кількох частин — двох, трьох і більше. Протідкуюмо за основами таких слів: біленьк-ий, побілен-ий, біл-ий. Це споріднені за своїм значенням слова, вони мають одну спільну частину -біл-, а інші частини основи в кожному з цих слів різні.

Спільна для всіх основ частина в словах, споріднених за змістом, називається в граматиці **коренем**.

У слові біленький маємо основу з двох частин -біл-еньк-, а в слові побілений з трьох — по-біл-ен-.

Частина основи, що стоїть після кореня, називається **наростком**, а та частина основи, що стоїть перед коренем, називається **приrostком**.

1. Чергування к/ц, г/з, х/с. Поясни і дай приклади. ✓

Чергування приголосних звуків

Приголосні звуки г, к, х перед і змінюються на з, ц, с — книга — в книзі, рука — в руці, сваха — свасі, а перед е та і вони змінюються на ж, ч, ш — книжечка, Ольжич, рученька, свашин.

Ось іще по кілька прикладів на чергування цих приголосних звуків:

г (г) — з — ж:

ріг — на розі — ріжечок, наріжний
друг — другі — друже, дружній, дружний
плуг — у плузі — плужечок, плужник

к — ц — ч:

Наталка — Наталці — Наталчин
рибалка — рибалці — рибалчти
молоко — в молоці — молочний
жінка — жінці — жінчин
байрак — у байраці — байраче, байрачний

х — с — ш:

Терпелиха — Терпелисі — Терпелишин
стріха — у стрісі — острішина

1. Чому, де і як вживаємо апостроф? ✓

В ЖИВАННЯ АПОСТРОФА

1. Апостроф ставиться після губних приголосних перед йотованими: б'є, п'є, в'януть, м'яч, в'їхати.

Але пишемо без апострофа такі слова, як свято, цвях, різдвяний, тъмяний, морквяний та інші, бо тут перед губними є один або й більше приголосних, які належать до кореня того самого слова.

А якщо приголосний, що перед губним, не належить до кореня (приrostок), тоді апостроф ставиться: зв'язати, розм'якнути, обв'язати і т. д.

2. Апостроф ставиться ще після р, якщо р не творить одного складу з йотованим: узгір'я, пір'я, подвір'я, бур'ян та ін. Але пишемо рябий, рясний, буря, буряк, говорю, бо р входить до одного складу з йотованим і вимовляється злито.

3. Після всіх приrostків, що кінчаються на приголосний, перед йотованими апостроф ставиться: від'їхати, під'юджувати, з'ясувати, об'єднатись, з'явитись і т. д. Слово зява (уриби) пишеться без апострофа, бо з не приrostок, а кореневий звук.

4. Апостроф ставимо в запозичених з інших мов словах: об'єкт, суб'єкт, п'єса, п'єдестал, П'єр, інтерв'ю тощо.

Але в багатьох чужомовних словах перед ю після губних та р апострофа не ставимо: бюро, бюджет, Брюссель, Вюртемберг, Мюллер, Мюнхен та ін.

Перед ї після всіх приголосних ставимо апостроф, бо цей йотований ніколи не вимовляється з приголосними звуками злито. Слід пам'ятати, що там, де ставиться апостроф, приголосний вимовляється твердо і не зливається з йотованим звуком. К в словах Лук'ян, Монтеск'є вимовляється твердо і не зливається з я, є, а тому в таких словах вживається апостроф. Це саме і щодо губно-зубного приголосного ф — мереф'янський (від назви міста Мерефа).

Граматика української мови ділиться на три основні частини: на фонетику, морфологію та синтаксу.

Фонетика — це наука про звуки.

Морфологія — це наука про будову слів та їх відміння.

Синтакса — це наука про будову речення, зв'язок слів у ньому та зв'язок між реченнями.

ЧАСТИНИ МОВИ

Назви частин мови

Усіх частин мови — десять, а саме: іменник, прикметник, іслівник, займенник, дієслово, прислівник, прийменник, сполучник, частка і вигук.

Ось по кілька прикладів ізожної групи (частини мови) слів.

1. Іменники: школляр, заець, голуб, щука, метелик, гуна, озеро, олівець, хмаря, танок.
2. Прикметники: блакитний, дорогий, український, патеровий, верхній.
3. Числівники: п'ять, десять, двісті, сьомий, восьмий, десятий.
4. Займенники: я, ти, він, вона, воно, той, цей, наш, хтось, щось.
5. Дієслова: читаю, несу, кажу, ловлю, стрічає, ковтають, питаете.
6. Прислівники: високо, весело, давно, сьогодні, нині, завтра, торік.
7. Прийменники: за, над, у, під, по (за рікою, над головою, у хаті, під водою, по вулиці).
8. Сполучники: і, та, але, а, щоб...
9. Частки: не, ні, ж, же, б, би...
10. Вигуки: ох, гей, ах, агов...

2 форми дієслова:

Лієприкметники: митий, шитий,
написаний, прочитана.

Дієприслівники: читуючи, пишучи,
читаючи.